

***APPROACHES ON RENDERING THE SEMANTIC CONTENT OF
THE WORD IN BILINGUAL DICTIONARIES***

Uzbekistan.Bukhara State University Faculty of Philology
Senior Lecturer at the Department of Russian Linguistics

Shermuxeimedova Nasiba Almasovna

shermuxeimedova.n.74@gmail.com

Abstract. *An authentic lexicographical work can be achieved only by knowing in depth the essential features of the language. The issues of the words inventory and of the translation are cardinal in the process of elaboration of a bilingual and/ or polylingual dictionary. The greatest difficulties in the elaboration of bilingual dictionaries of general use are imposed by the verb behavior, namely: a) the extremely flexible semantic content of the verb, which limits are not theoretically determined, but are conditioned by the concrete practical needs; b) the morphematic structure, often specific, of the verb from source and target languages. Naturally, the realization of any type of dictionary also depends on the competence and lexicographical vision of the authors.*

Keywords: *bilingual/ polylingual dictionary, semantic content, translation, source language, target language.*

**ПОДХОДЫ К ВОСПРОИЗВЕДЕНИЮ СЕМАНТИЧЕСКОГО
СОДЕРЖАНИЯ СЛОВА В ДВУЯЗЫЧНЫХ СЛОВАРЯХ**

Аннотация. *Подлинная лексикографическая работа может быть реализована только путем глубокого освоения основных атрибутов языка. Проблема учета слов и перевода является кардинальной в процессе разработки дву - и / или многоязычного словаря. Наибольшую сложность в создании двуязычного словаря общего назначения представляет вербальное поведение, а именно: а) чрезвычайно гибкое смысловое содержание глагола, лимиты которого не определены теоретически, однако предоставляют возможность использования для*

конкретных практических потребностей; б) морфематическая структура глагола, часто специфическая, в исходном и целевом языках. Естественно, что реализация любого типа словаря зависит и от компетентности, и от лексикографического видения авторов.

***Ключевые слова:** дву-/многоязычный словарь, семантическое содержание, перевод, исходный язык, целевой язык.*

REFLECTAREA CONȚINUTULUI SEMANTIC AL CUVÂNTULUI ÎN DICȚIONARELE BILINGVE

Credem că e mai mult decât evident faptul că în procesul de învățare și de studiere a limbilor dicționarele, inclusiv sau, mai ales, cele bilingve, au o importanță primordială. În zilele noastre o adevărată operă lexicografică poate fi realizată doar dacă autorii ei se bazează pe o cunoaștere temeinică a însușirilor esențiale ale limbii. Pentru ca un dicționar să aibă un caracter sistemic, trebuie să fie reduse orice fel de contradicții supărătoare. De aceea, întâi și întâi, e necesar a preciza metodele activității lexicografice (sursele, tehnica fixării sistemice a cuvintelor, sistemul referințelor, sistemul remarcilor lexicografice, materialul ilustrativ etc.).

Elaborarea unui dicționar bilingv și/sau polilingv trebuie să urmărească câteva obiective de bază, printre care: 1) a fi un instrument sigur în munca traducătorilor de toate categoriile, or în prezent traducerile joacă un rol dintre cele mai importante în vehicularea masivă a valorilor spirituale universale, întrucât dicționarele fundamentale stabilesc legături importante între limbile de mare circulație și nu doar; 2) a fi un ajutor eficient pentru persoanele care învață aprofundat una dintre limbile date ori ambele limbi; 3) a fi sursă de material faptic, riguros și sistematizat, pentru cercetătorii care fac studii comparate; 4) a furniza sinonimul (sinonimele) pentru cuvintele utilizate în elaborarea unui discurs, în comunicare în general, pentru a varia mijloacele de exprimare. Dintre multiplele probleme pe care le pune un dicționar bilingv problema

registrului de cuvinte și cea a traducerii sunt cardinale. Limitele registrului de cuvinte sunt condiționate de necesitățile practice, de orientarea spre destinatarul lucrării.

Elementul esențial în procesul de elaborare a unui dicționar bilingv (inclusiv a unui polilingv) este, bineînțeles, cea a traducerii, adică găsirea echivalentului respectiv. Echivalența presupune identitatea a două semne semantice relevante în ambele părți ale dicționarului, adică în limba-sursă (sau de intrare) și în limba-țintă (sau de ieșire). Echivalentele trebuie să poată analog înlocui într-un text conținutul semantic al cuvântului tradus. Pentru a obține o traducere ideală e necesar „să turnăm un conținut dintr-o formă în alta în așa mod ca să nu adăugăm (= supratraducere) sau să ometem (= traducere incompletă) ceva. Traducerea într-un dicționar bilingv este o transpunere pragmatică și nicidecum una artistică. Într-un dicționar normativ avem a face cu traducerea cuvintelor și îmbinărilor, a căror sensuri sunt deja „așezate, statornicite în conștiința majorității. [1, c. 36]

În cazul în care clasele de cuvinte și categoriile morfologice din două limbi coincid în mare parte reflectarea analog sistemică prin mijloace de limbă strict organizate (substantiv prin substantiv, verb prin verb etc.) la nivel interlingvistic a categoriilor generale de obiect, de mișcare, de cantitate, de calitate se înlesnește considerabil. Altfel spus, în procesul traducerii, se va tinde nu numai spre o reflectare adecvată în plan ontologic, dar și spre o apropiere confruntativă a două sisteme de limbă, unul dintre care este explicit (limba-sursă), iar altul este adaptabil (limba-țintă). [1, c. 36]

Cele mai mari dificultăți în procesul de elaborare a dicționarelor bilingve de uz general le impune comportamentul verbului.

Stabilirea anevoioasă a echivalentului verbal aloglot este generată de mai multe cauze, dintre care lexicografii experimentați consideră principale două: a) conținutul semantic extrem de flexibil al verbului, ale cărui limite nu sunt determinate teoretic, ci sunt condiționate de scopul dicționarului în elaborare, de necesitățile practice concrete; b)

structura morfematică, deseori, specifică a verbului din limbile-sursă și -țintă. Îndeosebi cu acest impediment ne-am confruntat în elaborarea dicționarelor român-rus, rus-român [2], întrucât verbul în limba rusă dispune de foarte multe morfoelemente, capabile să-i modifice atât semantica lexicală, cât și aspectul lui gramatical. Limba rusă dispune de vreo 30 de prefixe verbale care sunt foarte active și productive. Spre ex. cu ajutorul prefixului *пере-* pot fi formate sute de verbe noi (*переделать, передать, переписать, перечеркнуть, переходить, перемешать* etc., etc.). Alteori la același verb poate fi atașată o întreagă serie de prefixe, care-i modifică sensul lexico-gramatical. (cf.: *бить*: *перебить, сбить, избить, забить, отбить, недобить, прибить* etc.). Polisemia și capacitatea derivațională ale verbului din limba română, privite în planul formei și a conținutului, sunt vădit distincte față de polisemia și capacitatea derivațională ale verbului rusesc. Raportul este de aproximativ 4:1. Cauza principală rezidă în caracterul predominant sintetic al limbii ruse, față de caracterul predominant analitic al limbii române. Astfel, în procesul de elaborare a dicționarelor de acest tip apare întrebarea: în ce mod prin doar cele 7000 de verbe din limba română pot fi traduse cele circa 20.000 de verbe din limba rusă, sub raport cantitativ (și invers)?

Totodată, din acest unghi de vedere, apare și problema mult controversată a așa-numitului fenomen gramatical al aspectului verbului rusesc [a se vedea: 5] (*издать – издавать* (a edita), *разработать – разрабатывать* (a elabora), *делать – сделать* (a face); puține au corelative: *стучать -- a ciocăni / стукнуть -- a ciocni*).

Nu e de neglijat nici problema redării acțiunii fazeale: incoativă, durativă, iterativă, limitativă etc. (*занеть – a începe a cânta; невать -- a tot cânta; donеть -- a termina de cântat*). Evident aceste momente prezintă un anumit interes, dar și destule dificultăți pentru lexicografii bilingvi.

La traducere, prefixul rusesc implică, volens-nolens, prezența unor compliniri cu varia sensuri, obținându-se, astfel traduceri-perifraze (să zicem, pentru *передаться* -- avem

complinirea *cu toți*, prin urmare, traducerea ar fi *a se bate cu toți*; *поплыть*-- a începe a înota; *заплыть* este tradus prin *a înota departe*; *приплыть* – prin *a înota spre mal*; *переплыть* -- a trec înot; *доплыть* – a înota până la mal; *проплыть* – a înota o distanță; *всплыть* – a ieși la suprafața apei etc.). Uneori unul și același prefix cumulează mai multe valori semantice, este polisemantic. Spre ex., prefixul *непе-* poate avea câteva valori, formând zeci de verbe noi. Iată câteva: a) valoare spațială: *перепрыгнуть* -- a sări peste; b) repetarea: *переделать* -- a reface; c) consecutivitatea: *перегаснуть* – a se stinge pe rând; d) valoare excesivă: *перекормить* -- a da prea multă mâncare, a supraalimenta; e) intensitatea: *переволновать* -- a emoționa peste măsură; f) intermitență: *перекурить* – a mai fuma o țigară etc. [a se vedea: 2]

Desigur, pentru o bună parte din verbele neafixate din limba rusă traducerea în română este relativ simplă: în ambele limbi efectuăm o confruntare de lexeme echivalente. Un dicționar bilingv, de altfel ca și alte tipuri de dicționare, urmărește, înainte de toate, un scop pur pragmatic (pentru a traduce, a învăța o limbă străină etc.). Calitatea unei traduceri, găsirea identității semantice a unităților de limbă confruntate presupune, pe lângă un tip de bilingvism absolut conștient, ordonat, și o cercetare confruntativ-tipologică a limbilor. În asemenea condiții lucrarea lexicografică va căpăta un caracter predominant sistemic, fiind scutită de multiple contradicții și inconsecvențe regretabile. [3, c. 73]

Firește, realizarea oricărui tip de dicționar depinde de competența și viziunea lexicografică a autorilor. Pentru un lexicograf nu este chiar atât de simplu să lexicografieze structura semantică a unui cuvânt, inclusiv a unui verb, chiar dacă sunt stabilite în prealabil anumite criterii. De multe ori o descriere exhaustivă a structurii semantice a unui cuvânt (spre ex. a unuia dintre verbele *a face*, *a prinde*, *a merge a ține* etc.) poate fi doar imaginată. Complicațiile ce apar în depistarea sensurilor sunt determinate de cele mai multe ori de lipsa de precizie privind noțiunea de însuși sens lexical – problemă deosebit de acută în lexicografierea verbului. Având deseori o structură semantică foarte ramificată, asemenea cuvinte îi pun pe lexicografi la grea

încercare. Adesea ei găsesc de cuvîință să adauge sau să scadă din volumul semantic al unor astfel de unități lexicale, să opereze o nouă filiație a sensurilor, oarecum diferită de cea a unor dicționare precedente. Spre ex., verbul *a redacta* în franceză dispune doar o singură semnificație: „a formula în scris (un studiu, un act etc.)”. Cu acest sens el a fost preluat și de limba română, la care i s-a adăugat încă o semnificație („a definitiva (un manuscris) sub aspectul formei și conținutului”), iar în rusă -- încă două (1) „a definitiva (un manuscris) sub aspectul formei și conținutului”; 2) „a dirija editarea unei lucrări, a unei operel. [4, c. 53]. Verbul *a demara*, împrumutat de asemenea din limba franceză ca termen sportiv, este înregistrat în dicționarele explicative ale limbii române cu următoarele sensuri: „1) (despre autovehicule, motoare etc.) a se pune în mișcare; a porni. 2) fig. sport. a-și lua avânt, a porni în viteză. 3) a elibera (o corabie) de parâme (în vederea plecării).— În ultimul timp însă atestăm o lărgire de sens a verbului în cauză: *demarează festivitățile, competițiile, un concurs, tratativele, anul de studii* etc., etc. Acest sens a căpătat o frecvență impunătoare, astfel că la elaborarea unui eventual dicționar lexicografic ar trebui să țină cont de aceasta.

Starea de lucruri este firească, fiind condiționată de permanentele schimbări lexico-semantică, ce intervin în vocabular, care sunt oglindire fidelă a schimbărilor din societate (vorba lui D. Cantemir: „Limba martor iastel”). Fizic, este dificil ca toate aceste schimbări să fie fixate operativ, cu statut legiferat, într-un dicționar (care, dacă se elaborează după criterii științifice, nu se elaborează peste noapte). Extinderea sau restricția semantică unui cuvânt, inclusiv a unui verb, uneori generează nesiguranță privind includerea sau neinclusiunea noului în dicționar, lăsând, în anumite cazuri, să se limpezească lucrurile, să se vadă care va fi rezistența în timp a acestor noi apartii lexicale. Drept rezultat, uneori dicționarele rămân în urma evenimentelor, fapt justificat de situațiile expuse mai sus.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Borș A. Criterii de elaborare a unui dicționar bilingv. // RLȘL, 1990, nr.3 p. 34-39.
2. Vulpe A. Dicționar român-rus, rus-român. Chișinău, 2011.
3. Borș A. Subsistemul verbelor afixate (analiză lexicografică contrastivă). // RLȘL, 1993, nr.2, p. 69-78.

4. Condrea I. Asimetria semantică a cuvintelor împrumutate. // RLŞL, 1997, nr. 6, p. 52-55.
5. Маслов Ю. С. Вопросы глагольного вида в современном зарубежном языкознании. // Вопросы глагольного вида. Москва, 1962.
- Шермухамедова Н. А. Графика и транскрипция заимствованных имен // Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 34-36.
8. Шермухамедова Н. А. Лингвистические проблемы перевода: текст как объект переводческой деятельности // POLISH SCIENCE JOURNAL. – 2020. – С. 335.
9. Шермухамедова Н. А. Ходжи на Насреддина как источник духовно-нравственно воспитания молодежи // Тошкент-2031- С.31.
10. Мукимова Г. А. оптимальные пути обучения иностранному языку: Янги Узбекистон тараккиотида таджикотлар урни ва ривожланиш омиллари // Янги Узбекистон тараккиотида таджикотларни о'рни ва ривойланиш омиллари. – 2024. – Т. 4. – №. 1. – С. 159-163.
11. Шермухамедова Н.А. словообразование аспект компьютерного слена и интернет-дискурса. 8. Туйлиева Л. А. Методы. Методы исследования глаголов состояния: // Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2023. – №. 3. – С. 65-73.
12. Бокарева М. А. ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В МЕТОДИКЕ РАЗВИТИЯ РЕЧИ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ.- МАТЕРИАЛЫ VII МЕЖДУНАРОДНОГО НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОГО ОНЛАЙН-СЕМИНАРА "СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ" № 1, Том 1, С. 66-70. КАЗАНСКИЙ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИНСТИТУТ ФИЛОЛОГИИ И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ НОЦ «Институт Каюма Насыри». 2023/2/20